

Typisk norsk å være klar?

– I Norge har vi lyktes så godt med å engasjere politikere i klarspråksarbeid at det trolig er unikt i verdenssammenheng, sier Ingelin Killengreen. Hun er en av mange som gleder seg over at Norge skal arrangere den internasjonale klarspråkskonferansen PLAIN i 2019.

AV LARS IVAR NORDAL

I skarp konkurranse om å få tildelt arrangementet trakk Norge det lengste strået: I 2019 samles klarspråksinteresserte fra hele verden til en tredagers konferanse i Oslo.

– Dette er en sjelden mulighet til å vise fram klarspråksarbeidet i Norge. Jeg tror faktisk at vi gjør mer for klart språk i det offentlige enn mange andre land, sier spesialrådgiver Ingelin Killengreen i Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Killengreen, som har vært toppbyråkrat i en årrekke, er blitt stadig mer opptatt av klart og godt språk. Det viste hun blant annet på PLAIN 2017 i Østerrike, der hun presenterte det norske klarspråksarbeidet.

– En viktig erfaring fra de ulike stiltingene jeg har hatt i forvaltningen, er at forvaltningsspråket og rettsspråket ofte er uforståelig for

dem det gjelder. Rettsspråket mener jeg er vanskelig å forstå både for publikum, for lovbrutere og for dem som har blitt utsatt for et lovbrudd, sier Killengreen.

– Jeg husker godt da jeg satt som politimester i Oslo og ble utsatt for et ran. Da jeg anmeldte saken, fikk jeg en «bekreftelse på anmeldt forhold». Men ikke før jeg hadde lest brevet tre ganger, skjønte jeg at budskapet var at saken var henlagt!

I 2013 ble Killengreen direktør for Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi).

– Da kastet jeg meg inn i klarspråksarbeidet med stor iver. Språkrådet var allerede i full gang med sitt klarspråksarbeid. I Difi kom jeg i kontakt med samfunnsøkonomer som forklarte meg at klarspråk medfører færre språkfeil, mer fornøyde brukere og dermed en mer veldrevet og effektiv forvaltning. Når vi skriver godt, sparer vi både tid og penger!

Da hun noen år tidligere gikk fra Politidirektoratet til det daværende Fornyings- og administrasjonsdepartementet (FAD), ble hun overrasket over at de ulike delene av forvaltningen brukte så mye «stammespråk». ►

Gratis
nynorskkurs!

Meld deg på dagskurs i nynorsk hjå Språkrådet!

Som statstilsett treng du gode nynorskkunnskapar. For lesarane av Statsspråk held vi to opne nynorskkurs no til vinteren, høvesvis torsdag 30. november og tysdag 30. januar. Les meir på språkrådet.no/nynorskkurs.

- ▶ – Jeg var allerede da en rutinert byråkrat, men likevel skjønte jeg ikke bæret av det språket som ble brukt i FAD.

Kometen Norge

Dr. Neil James fra Australia er president i den internasjonale klarspråksorganisasjonen Plain Language Association International (PLAIN), som står bak PLAIN-konferansene.

– Norges søknad om å være vertskap for PLAIN-konferansen i 2019 er en av de sterkeste styret i PLAIN har sett. I løpet av et tiår har Norge blitt et foregangsland innen klarspråk. Faktisk viser Norges erfaringer hvordan et land som går inn for systematisk klarspråksarbeid, kan klare å utvikle en førsteklasses strategi og virkelig forbedre språket i det offentlige. Norge er et av de første eksemplene jeg trekker fram når jeg argumenterer for klarspråksstrategier. Norge lærte raskt av arbeidet

«Klarspråk er nå et internasjonalt fagfelt som setter sitt preg på stadig flere land og språk.»

Neil James, president i PLAIN

som har foregått i andre deler av verden tidligere, og i løpet av noen få år fikk dere til mye som andre brukte flere tiår på, sier James.

Klarspråk er nå et internasjonalt fagfelt som setter sitt preg på stadig flere land og språk.

– For 20 år siden gikk Sverige og engelskspråklige land som Australia og Storbritannia i bresjen for klarspråksarbeidet. I dag har PLAIN medlemmer i 25 land med 20 forskjellige språk. I Sør-Amerika foregår det spennende arbeid både på spansk og portugisisk. 2017-konferansen vår i Østerrike var den første i et tysktalende land, og der fikk vi blant annet høre om pionerarbeid i Ungarn, sier James.

Nyttig internasjonal erfaring

Fagdirektør Ragnhild Samuelsen i Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) har stått på for klarspråk i mange år.

– Det er svært gledelig at PLAIN 2019 blir arrangert i Norge. Vi har kommet et godt stykke på vei her i landet, men denne konferansen betyr at vi får enda større oppmerksomhet om arbeidet med klarspråk. Det er nødvendig, sier Samuelsen.

I BLD har de arbeidet mye med å få klarspråksarbeidet inn i faste rammer.

– Vi har utviklet metoder og rutiner. Vi har også evaluert lovtekster, skrevet om lover og brukertestet dem. Medarbeiderne i departementet vet at tekster skal være skrevet i klart språk, og når vi skal i gang med større tekster, for eksempel en stortingsmelding, arrangerer vi oppstartseminar med klarspråksverksted, sier Samuelsen.

Kom i gang med klart lovspråk!

Difi tilbyr nå språkfaglig hjelp til departementer som skal i gang med et viktig lov- eller forskriftsarbeid. Tilbudene skal bidra til å bygge opp kompetanse om klart lovspråk hos lovskrivere i departementene. Det langsiktige målet er at arbeidet med språket og strukturen i lover blir en naturlig del av lovutviklingen.

Tilbud 1 er et inspirasjonsseminar om klart lovspråk og bistand fra Språkrådet fram til arbeidet med teksten er avsluttet.

Tilbud 2 er et inspirasjonsseminar om klart lovspråk, et oppstartsmøte og et oppfølgingsmøte med bistand fra en ekstern språkrådgiver.

Alle departementer kan søke, og du finner mer informasjon på difi.no og klarspråk.no. Søknadsfristen er 1. november 2017.

Hun har deltatt på flere internasjonale konferanser om klarspråk og har hatt stort utbytte av det.

– Man får presentert mange tilnærminger og metoder og får høre hva som fungerer og ikke fungerer i ulike organisasjoner. Dessuten har vi påfallende mye felles selv om vi kommer fra svært forskjellige land og arbeidskulturer. Internasjonale konferanser har definitivt styrket min kompetanse. Takket være kunnskapen jeg har fått på denne måten, har jeg sluppet å finne opp hjulet på nytt, sier Samuelsen.

Difi og Språkrådet gleder seg til å arrangere
PLAIN 2019 i Oslo 25.–27. september 2019.

www.plain2019oslo.org

Klimatermar i medvind

Det er lett å prate om vêret, men når ein skal snakke om klimaet, vert det fort innfløkt. Difor har klimaforskarar i samarbeid med tilsette i Miljødirektoratet sett i gang arbeidet med ei tospråkleg klimaordliste. At forvaltningar og forskarar samarbeider om å utvikle norsk terminologi, gir svært gode resultat: Ein viktig engelsk fagterm er *climate proxy*, ofte berre *proxy* blant fagfolk. Det er ein indikator eller eit mål på klimautviklinga i fortida (pollen, årringar, iskjerner osv.). I diskusjonen om norsk term foreslo klimaforskarane *indirekte klimamål*. Representantar frå direktoratet meinte det kunne skape forvirring, sidan ordet *mål* har ei anna tyding i den meir kjende termen *politiske klimamål*. Gruppa kom til slutt fram til termen *indirekte klimaindikator*, med kortforma *klimaproksy* i fagsjargong. Klimatermane finn du i Språkrådets termwiki.

Oi, på nynorsk!

– eit innføringskurs på nett

I Språkrådets nye nettkurs får du verktøy som gjer deg tryggare på å bruke nynorsk i arbeidskvardagen. Innhaldet i kurset er basert på det som usikre nynorskbrukarar strevar mest med, og som det samstundes er lett å gjere noko med.

Her er ei oppsummering av den viktigaste lærdommen i kurset:

FORVALTNINGSORD

Litt likt, eller heilt annleis?

Somme forvaltningsord på nynorsk liknar litt på bokmålsorda, medan andre er heilt annleis. Det er inga skam å slå opp i ordboka!

Av og til er det greitt å bruke ord som sluttar på -heit, men det finst ofte betre alternativ:

- kortare ord
- ord som endar på på -dom, -leik, -skap
- ord som endar på -sem, -løyse

Desse orda er nyttige å kunne: løyve, vilkår, rettleiing, verksemd, teieplikt

VERB

Bruk fortidstesten

Om du kasta terningen i går, så kastar du han i dag.
Om lampa lyste i går, så lyser ho i dag.

Alltid kortform i notid av j-verb!

fortelje: Else fortel om møtet med departementet.
spørje: Lars spør om referatet er klart.

SUBSTANTIV

Bøyingsystemet liknar på det som er i bokmål, men fleirtalsendingane er litt annleis.

Hovudreglane for substantivbøying:
ein rapport – rapporten – rapportar – rapportane
ei sak – saka – saker – sakene
eit møte – møtet – møte – møta

Det er først og fremst hankjønnsorda som skal ha endingane -ar og -ane i fleirtal.

Det viktigaste unntaket er hokjønnsord som sluttar på -ing:
ei stilling – stillinga – stillingar – stillingane

Meny	
INTRODUKSJON	2 min
NYNORSK I DAG	4 min
FORVALTNINGSORD	6 min
VERB	7 min
SUBSTANTIV	6 min
PRONOMEN OG EIGEDOMSORD	3 min
SPRÅKFØRING	18 min
KVISS	4 min

PRONOMEN OG EIGEDOMSORD

Bokmål: dere – dere – deres

Nynorsk: de – dykk – dykkar eller dokker – dokker – dokkar

SPRÅKFØRING

Ver konsekvent!

Fleire ord og bøyingsformer er valfrie i nynorsk, men du må vere konsekvent i bruken. Hugs spesielt å halde deg til éi ending i infinitiv, anten -e eller -a.

For å kunne handsame saka ber vi deg sende oss relevante dokument.

For å kunna handsama saka ber vi deg senda oss relevante dokument.

Hugs alltid hjelpeverb om du bruker passiv!

Ingen kan straffast for uhellet.

Alle blir kontakta når fristen er ute.

Bruk s-genitiv mindre enn i bokmål!

Ofte er det lurt å skrive om:

byråets nettside → nettsida til byrådet
partiets program → partiprogrammet

S-genitiv er greitt i særnamn:

Else's kontor, Noreg's idrettshøgskole

Ta kurset her: språkradet.no/nettkurs

SPRÅKTIPS

KLARSPRÅKTIPSET

Bruk heller konkrete verb enn *foreta* + substantiv.
Forkynning av dokumentet er **foretatt** på lovlig vis. → Dokumentet **er forkynt** på lovlig vis.

Bruk heller konkrete verb enn substantiv + *skje* eller *finne sted*.
Valg av leder **skal skje** hvert år. → Leder **skal velges** hvert år.

Oppsending av ballongen **kan finne sted**. → Ballongen **kan sendes opp**.

Flere klarspråktips får du i nettkurset «Den gyldne pennen» på klarspraak.no.

Luven eller lurven?

Stundom kan vi høre eller lese om noe(n) som «tar lurven av» noe(n). *Lurv* betyr enten 'uflidd, lurvet kar' eller 'hårtjafs'. *Lurven* har vært i bruk som navn på dyr, jf. sangen om Gråpus og kattungene av Margrethe Munthe:

*En heter Sne, de andre tre
er Sprett og Lurifaks og Lurven.*

Det riktige uttrykket er «å ta luven fra noe(n)», og det er opprinnelig et sjøuttrykk. *Luv* eller *lo* (fra nederlandsk eller lavtysk) er den siden av et fartøy som vender mot vinden (*lovart*), motsatt *le*. Å ta luven fra betyr egentlig 'å gå opp på vindsiden av et seilskip og ta seilvinden fra det'. I dag brukes uttrykket stort sett i overført betydning: 'å gå forbi, overvinne, stille i skyggen'. Et gammelt og et nytt eksempel på slik bruk:

«Skiidrætten har i de sidste Par Aar truet med at ta Luven fra alt andet.»
(Dagbladet 17.1.1889)

«Remlov var spesielt bekymret for at Lambda skulle ta luven fra operaen.»
(Dagbladet 8.3.2017)

SPRÅKEGGET

Bidrag til denne spalten er verpet av skrivende folk i stat og presse.

Dette egget kom nylig gjennom statskanalen, over leppene til en blå partileder:

Alle spådommer ble slått til skamme.

Er dette det borgerlige uttrykket for «skamslått», altså slått både blå og blå?

DIKTET

Sakte kjem eg der

Regn

frå blå, tung tåke
over fjellryggen

sakte kjem eg der
i vind og kjærteikn.

Johannes Eines

Diktet er henta frå diktsamlinga
Sakte kjem eg der (Publica bok, 2014).

SPRÅKSPØRSMÅLET

Heiter det *eksklusiv* meirverdiavgift eller *eksklusive* meirverdiavgift?

Svar: Det er valfritt. Eksklusiv(e) tyder 'unnateke, frårekna', inklusiv(e) det motsette: 'medrekna'. Adverbet eksklusiv(e) må ikkje blandast saman med adjektivet eksklusiv 'fornem, for nokre få utvalde'. Det kan sjølvsagt berre heite *ein eksklusiv klubb* og *den eksklusive klubben*.